

PRYZSTOJEŃSTWO (19) sb n

-e- (17), -ę- (2).

Pierwsze o oraz e jasne; końcowe o prawdopodobnie jasne (tak w -stwo).

sg N przystojeństwo (2). ◇ G przystojeństwa (8). ◇ D przystojeństwu (5). ◇ A przystojeństwo (4).

◇ [I przystojeństwem.]

Sł stp, Cn brak, Linde XVI w. (cztery z niżej notowanych przykładów).

To, co przystoi, godzi się, być powinno (19) :

Wyrażenie przyimkowe: »nad przystojeństwo« = ponad przyzwoitość (1): thą [męską zwierchnością]/ zniewoliliśmy niebogi [tj. białogłowy] nád przystoieństwo. Górndworz X8.

a. Przestrzeganie zasad moralnych, przyzwoitość, obyczajność, uczciwość (17) : *Przeto dworzáninow żárt/ ábo kuńsztowna pośluga [...] ma mieć w sobie przystoieństwo/ foremność/ á bez zbytniej fzkody/ y obrázy towárzyfkicy/ wymyśl/ y nástołowánie. Górndworz T7v; iefli pod iednego páná zwirzchnością/ kiedi przystoieństwá fwego zápomni/ á Tiránnem zoftánie/ poddánym naigorzej/ pewna rzecz ieft/ iz pod cnotliwym/ á bogoboinym pánem/ poddánym iefth nailepiey Górndworz Gg2v, Ff4; DAlekok tym to tzáfem ten zacny Dom [Zborowskich] fłynie/ [...] LArwą márną fie brzydząc/ kła^mftwá y pochlebftwa/ A dzierząc fie oftroźnie wźego przystoieństwá. WierKróc Av; [Z wielkim ciężarem złotá Polidorá tego Wyfłał był potáiémnie do Króla Tráckiego Ná wychowánie nędzny Priamus [...]: On [król]/ gdy możność Troiánfka byłá nádwątloná/ Y fortuná odefzłá/ zá Gréckiem zwycięftwem/ Vdał fie/ pogárdziwfzy fwoim przystoieństwem [fas omne abrumpit III 55]/ Polidorá wnet zábił/ fkarb pobrał VergKoch 66].*

W połączeniach szeregowych (3): *Lecz do tego [do rozmowy] trzeba pięknych zwyczáiw/ fkromności/ przystoieństwá/ [...] y rozumu oftręgo: áby to káždy znał/ iz ták wiele ieft [dworna pani] krotochwilná/ trefná/ y ludzká/ iáko theż mądrá/ wftydliwá/ y ftáteczná. Górndworz V8v; ták tu ná ziemi dobrze podobniefzy contrafet ieft wźechmocnego Bogá owi cnotliwi Kfiążetá/ ábo Krolowie [...]. S tákimi krolmi Bog miewa ná poły/ vcźciwości/ przystoieństwá/ fwiętoibliwości/ y inych błogofławionych dobr Górndworz Gg4v, Ee5.*

W przeciwstawieniu: »rozpusta ... przystojeństwo« (1): *Y toć fie podobno trefić może/ iz piękna [białogłowa] wyftąpi s krefu/ lecz do tákowey rofpufty pewnie iey piękność nie powiedzie/ y owfzem fnađz odwodzić iá/ á ku cnocie/ ku przystoieństwu przywodzić będzie Górndworz Ll7.*

Szeregi: »cnota, (a, i) przystojeństwo« (3): KochSat B2; Górndworz Ll7; A rzeczy pofpolitęy tym fákomftwo wáđzi/ iz oná trwáłą zadnym obyczáiem być nie może/ ieno gdzie cnoty/ á przystoieństwá ludzie fie dzierzą KochWr 32. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»miara i przystojeństwo« (1): *gdy toż wfzytko co fie dworzáninowi náznáczyło/ oney [dwornej pani] fie theż dobrze zgodzi: [...] tákież ma w káżdey rzeczy záchowác miaré/ y przyftoyeństwo/ iáko y dworzánin. Górndworz V6.*

»wstyd i przystojeństwo« (1): *we wfzytkim [w trefnowaniu dworzanina]/ áby záchowan był wftyd/ y flácheckie przystoieństwo. Górndworz O8v.*

Wyrażenia przyimkowe: »podług (a. według, a. wedle, a. [wedla]) przystojeństwa (swego)« (3): *RejZwierc 4v; Górndworz Hh2; Był [Jan Tarnowski] wźiętym v wźech ludzi/ niófl piérwfzé vrzędy/*

A według przyſtoieństwá záchował ſye wſzędny. *KochTarn* 78; [Thego aby w.m. przestrzegal, ia natenczas proszę, nie wątpiącz ze to uczynisz w.m. y wedla przipoienstwa [!] swego y ku zachowaniu dobrei przyazniey ze wszemi chrzesczianskimi pany *CorfusDocum 1563 nr 116*].

»przeciwko przystojeństwu« (2): ábowiem [*sprawiedliwość*] vczy nas thego czynić/ czo przyſtoi/ á czo od tego nas odwodzi/ czo przeciwko przyſtoieńſtwu. *Górndworz* Ff8, li6.

W przen (1) : Teraz iako wpieniadzach [!] ludzie ſmak poczuli/ Cnota/ i przyſtoieńſtwo do kąta fię tuli. A ich plac niewſtydliwa potwarz zaſtąpiła *KochSat* B2.

b. Właściwe odnoszenie się do kogoś (1) :

Szereg: »ſlušność a przystojeństwo« (1): áby [*książę albo król*] ſam ſie w ſobie vmiárkowawſzy/ záchował przeciwko káżdemu thák w práwnych/ iáko też y nie w práwnych rzeczach/ ſłufność/ [...] á z báczeniem przyſtoieńſtwo *Górndworz* Gg5v.

Synonimy: **a.** *cnota, cześć, obyczajność, poczciwość, powinność, przyzwoitość, szlachetność, uczciwość, zacność, zaleta.*

Cf **NIEPRYZYTOJEŃSTWO, PRYZYTOJNOŚĆ**

ALKa, ZCh